

IV. JURISPRUDENȚĂ

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA BERARU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI*

Potrivit art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului „orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa”. În acest sens orice acuzat are, în special, dreptul să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale, să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer, precum și să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării.

I. Sub aspect procedural vom reține că¹:

1. Domnul Sorin Schumel Beraru (reclamantul) cetățean israelian, a sesizat Curtea la 12 noiembrie 2004, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Convenția).

II. În fapt se va reține că versiunile furnizate de către părțile aflate în conflict judiciar nu au corespuns, astfel:

I. Circumstanțele cauzei

2. Reclamantul s-a născut în 1949 și locuiește în Tel Aviv.

A. Istoricul procesului penal

3. În 2001, Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție a dispus începerea urmăririi penale față de reclamant în legătură cu achiziționarea societății comerciale românești CICO, vândută la licitație de statul român. Reclamantul era învinuit de săvârșirea unor infracțiuni financiare grave.

4. În mai 2001, pe numele reclamantului s-a emis un mandat internațional de arestare.

5. La 18 februarie 2002, procurorul responsabil de caz (H.G.) i-a informat, în scris, pe superiorii ierarhici că i se oferise o mită considerabilă [1,5 milioane de dolari americani (USD)] ca să revoce mandatul de arestare emis pe numele reclamantului. Aceasta a adăugat că soțul său (H.D.) fusese contactat de ofițeri de poliție care se oferiseră să îi faciliteze acesteia contactul cu S.H. - persoana folosită de reclamant ca intermediar.

6. În consecință, Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție a autorizat supravegherea și înregistrarea convorbirilor telefonice dintre persoanele implicate în darea de mită.

7. La 14 iunie 2002, doi dintre ofițerii de poliție implicați în darea de mită, B.R. și U.I., s-au întâlnit cu soțul doamnei procuror, H.D., la terasa unui restaurant din București ca să îi ofere partea convenită din mita avută în vedere. Aceștia au fost reținuți în momentul în care îi înmânau lui H.D. suma de 99.700 USD.

B. Procesul penal împotriva reclamantului în fața instanței de prim grad

8. În cauză, s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale față de reclamant, S.H. și trei ofițeri de poliție care au fost intermediari.

9. Prin Rechizitoriul din 11 iulie 2002, reclamantul a fost inculpat pentru dare de mită, faptă prevăzută la art. 255 alin. (1) din Codul penal al României, coroborat cu art. 7 alin. (2) din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție. Ceilalți patru coinculpați, S.H., B.R., U.I. și B.S.L., au fost acuzați de complicitate la infracțiunea de dare de mită.

1. Faptele în versiunea procurorului

10. Potrivit procurorului, reclamantul i-a solicitat lui S.H. să îi rezolve problemele juridice din România. În baza instrucțiunilor date de reclamant, S.H. l-a contactat pe B.S.L., un ofițer de poliție din București pe care îl cunoștea, și i-a cerut ajutorul pentru a lua legătura cu H.G., procurorul desemnat să efectueze urmărirea penală în dosarul reclamantului. B.S.L. l-a ajutat pe S.H. să se întâlnească cu alți doi ofițeri de poliție, B.R. și U.I., despre care se spunea că sunt apropiați ai

* Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Beraru împotriva României, C 40.107/04, din 18 martie 2014.

¹ Pentru simplificarea lecturii au fost numerotate doar aspectele relevante.

soțului doamnei procuror, H.D.

11. S.H. și ofițerii de poliție B.R. și U.I. au avut câteva întâlniri. Cei doi ofițeri l-au informat pe S.H. că problemele juridice ale reclamantului se puteau rezolva în schimbul unei sume de 2-3 milioane USD, care urma să fie împărțită între mai multe persoane, inclusiv procurorul H.G. Întrucât reclamantul nu a acceptat să plătească suma propusă, S.H. s-a deplasat la Tel Aviv împreună cu B.R. și U.I. pentru a discuta chestiunea direct cu reclamantul. În Tel Aviv s-a convenit asupra sumei de 1,5 milioane USD, dar nu și asupra modului în care urma să fie plătită aceasta.

12. La 19 martie 2002, U.I. și B.R. s-au întâlnit cu soțul doamnei procuror și i-au comunicat oferta reclamantului. Doamna procuror și soțul său au informat autoritățile competente că li s-a oferit mită.

13. La 10 iunie 2002, S.H. s-a deplasat împreună cu B.R. și U.I. la Anvers pentru a lua o parte din banii trimiși de reclamant din Israel printr-un intermediar. Aceștia s-au întors în data de 14 iunie 2002. În seara aceleiași zile, B.R. și U.I. s-au întâlnit cu soțul doamnei procuror, H.D., la terasa unui restaurant din București ca să îi dea banii. Aceștia au fost reținuți de către anchetatori, care fuseseră avertizați de H.D., chiar în momentul în care îi înmânau 99.700 USD.

2. Faptele în versiunea reclamantului

14. Versiunea reclamantului asupra faptelor diferă de versiunea prezentată de procuror și la care au achiesat toate instanțele interne.

15. Reclamantul a afirmat că relația sa cu S.H. era tensionată deoarece știa că S.H. făcuse plângeri penale și dăduse declarații incriminatoare la adresa sa în dosarul CICO. Mai mult, reclamantul inițiasse o procedură de evacuare împotriva lui S.H. deoarece acesta din urmă nu mai plătitise chiria pentru un apartament închiriat de la reclamant.

16. Reclamantul susținea că S.H. îl contactase în Israel oferindu-se să îi rezolve problemele juridice din România în schimbul unui salariu lunar de 2.000 USD, încetarea procedurii de evacuare și plata tuturor datoriilor sale. În acest sens, S.H. a menționat legătura sa cu procurorul H.G. și cu poliștii care erau apropiați ai doamnei procuror H.G. și ai soțului acesteia. Reclamantul a afirmat că nu a acceptat oferta lui S.H. Din contră, acesta a susținut că a

continuat procedura de evacuare îndreptată împotriva lui S.H., sesizând instanțele interne cu o cerere de evacuare.

17. Mai mult, reclamantul a afirmat că nu îi oferise lui H.G. nicio sumă de bani. Acesta susținea că poliștii s-au întâlnit cu el în aprilie 2002, în Tel Aviv, la inițiativa lui S.H. și îi ceruseră 1,5 milioane USD în schimbul anulării mandatului internațional de arestare. După ce a refuzat să plătească banii, reclamantul și-a contactat avocatul, A.M., l-a informat despre ofertă și i-a solicitat să informeze autoritățile române despre situație. În pofida dezacordului evident al reclamantului, S.H. s-a implicat în continuare în problemele din România fără nicio aprobare.

18. Reclamantul a mai afirmat că nu el furnizase cei 97.000 USD confiscați în timpul flagrantului și că, după cum reieșea din declarațiile poliștilor, banii fuseseră luați din apartamentul lui S.H.

3. Procesul penal

19. La 12 iulie 2002, dosarul cauzei a fost înregistrat pe rolul Tribunalului Militar București.

20. Probele prezentate de procuror au inclus transcrieri ale înregistrărilor convorbirilor telefonice dintre inculpați, dintre care unele erau în română, iar altele în ebraică.

21. Avocații aleși ai reclamantului nu au avut acces la dosar cât timp acesta s-a aflat pe rolul Tribunalului Militar București. La 17 iulie 2002, avocații reclamantului au depus o cerere pentru încuviințarea fotocopierii documentelor aflate la dosar. Inițial, cererea a fost respinsă fără nicio motivare. Respingerea cererii a fost justificată ulterior prin lipsa echipamentului necesar și s-a sugerat ca avocații să ia notițe scrise de mână. Avocații au semnalat că dosarul avea patru sute de pagini și că era pus la dispoziția publicului numai pentru patru ore pe zi, în vreme ce până la ședința de judecată mai erau doar patru zile lucrătoare. Tribunalul Militar București le-a acordat avocaților timp suplimentar pentru consultarea dosarului și posibilitatea de a fotocopia cel mult treizeci de pagini din dosar.

22. La 4 decembrie 2002, instanța militară a hotărât că nu avea competența să examineze cauza. La 7 ianuarie 2003, Curtea Supremă de Justiție a stabilit că respectiva cauză intra în competența Curții de Apel București.

23. Procesul s-a desfășurat în lipsa

reclamantului. Potrivit argumentelor avocaților săi, reclamantul avea cunoștință de proces, dar a preferat să rămână în Israel din cauza stării sale de sănătate. Prin urmare, în cursul procesului, acesta a fost reprezentat de avocați aleși.

24. La 3 februarie 2003, avocații reclamantului au cerut fotocopierea documentelor aflate la dosar. Din nou au întâmpinat dificultăți în acest sens și nu li s-a permis să copieze anumite documente (de exemplu, transcrierile convorbirilor telefonice interceptate).

25. La 21 februarie 2003, avocații reclamantului au susținut că acesta ar trebui să beneficieze de cauza de nepedepsire prevăzută la art. 255 alin. (3) din Codul penal, în același fel în care beneficiase și soțul doamnei procuror. În acest sens, avocații au prezentat o declarație scrisă dată în fața unui notar public în data de 18 iulie 2002 de către un avocat din New York, A.M. Avocații au susținut că declarația fusese transmisă prin fax Ministerului Afacerilor Externe din România. Potrivit declarației respective, A.M. i-a acordat reclamantului servicii juridice în legătură cu procesele din România. În aprilie 2002, reclamantul l-a informat despre cei 2 polițiști care s-au oferit să obțină anularea mandatului internațional de arestare emis pe numele său în schimbul unei mite de 1,5 milioane USD. Avocatul a mai declarat că a comunicat informația autorităților române în data de 10 mai 2002, dar nu a primit niciun răspuns.

Instanța a trimis ministerului o scrisoare în care solicita să fie informată dacă declarația fusese trimisă și ce măsuri s-au luat în consecință. Ministerul nu a confirmat primirea vreunui fax sau e-mail din partea avocatului reclamantului.

26. La 21 și 26 februarie 2003, cei 4 coînculpați au dat declarații verbale în fața instanței.

27. La 5 și 12 martie 2003, completul format dintr-un judecător unic a audiat șase martori, printre care și procurorul H.G. și soțul acesteia.

28. La 11 martie 2003, unul dintre avocații reclamantului a formulat o cerere pentru a obține o copie a înregistrărilor convorbirilor telefonice folosite ca probe la dosar. Reclamantul a afirmat că cererea sa fusese respinsă și că, în pofida cererilor repetate pentru ascultarea înregistrărilor audio ale convorbirilor,

apărarea nu a avut nicio posibilitate să le asculte integral.

29. În ședința din 11 martie 2003, atunci când instanța a ascultat casetele audio pe care erau înregistrate convorbirile telefonice ale reclamantului, interpretul de limbă ebraică desemnat de instanță a informat instanța că există discrepanțe între conținutul transcrierilor din dosar și înregistrările audio prezentate ca probe de către procuror, insistând asupra necesității unui raport de expertiză tehnică pentru clarificări. Instanța a dispus efectuarea unei expertize asupra conținutului și autenticității casetelor audio de către Institutul Național de Expertize Criminalistice (INEC), o instituție publică aflată în subordinea Ministerului Justiției. Taxele de expertiză criminalistică au fost plătite de reclamant și un expert desemnat de acesta a primit încuviințarea de a participa la întocmirea raportului.

30. De câteva ori au fost acordate noi termene de judecată pe motiv că, printre altele, raportul de expertiză tehnică nu era finalizat.

31. Completul de judecată din cadrul Curții de apel a fost inițial compus dintr-un singur judecător. Ca urmare a modificării Codului român de procedură penală, intervenită în cursul soluționării cauzei, în compunerea instanței a intrat un al doilea judecător pentru prima dată în cadrul ședinței din 21 mai 2003. La acea dată, cele mai multe dintre probe fuseseră deja administrate în fața completului de judecată format dintr-un judecător unic. Probele respective nu au fost readministrate.

32. În cadrul ședinței din 13 octombrie 2003, curtea de apel a luat act de faptul că înculpații au solicitat ca respectivele casete audio să fie ascultate în instanță pentru a se stabili dacă transcrierile de la dosar corespundeau cu înregistrările, dacă înregistrările fuseseră efectuate în conformitate cu prevederile legale și dacă unele fragmente fuseseră scoase din context. De asemenea, instanța națională a considerat că, având în vedere faptul că dispusese realizarea unui raport de expertiză tehnică privind casetele, acestea nu puteau fi ascultate în instanță până când nu erau analizate.

33. În cadrul ședinței din 24 noiembrie 2003, părțile au dezbătut o adresă trimisă de INEC, în care institutul declara că nu avea experți calificați pentru identificarea persoanelor după voce și vorbire. Avocații reclamantului și ceilalți

inculpați au insistat să se stabilească un nou termen de judecată, după efectuarea raportului de expertiză.

34. În cadrul ședinței din 15 decembrie 2003, părțile au fost informate că raportul de expertiză tehnică nu era finalizat. Avocații reclamantului au insistat asupra necesității ca raportul să fie finalizat dacă se dorea ca transcrierile să rămână la dosar.

35. În cadrul ședinței din 22 decembrie 2003, unul dintre avocații reclamantului a solicitat administrarea unor probe suplimentare. Doamna avocat a precizat că ar trebui obținute mai multe informații despre proveniența banilor confiscați în timpul flagrantului. Aceasta a mai solicitat luarea unei declarații lui A.M., prin comisie rogatorie, având în vedere declarația acestuia dată în fața unui notar public american la data de 18 iulie 2002. Declarația menționată fusese prezentată instanței la 21 februarie 2003. Instanța a respins cererile respective motivând că probele noi nu sunt relevante.

36. În cadrul aceleiași ședințe, curtea de apel a concluzionat că, având în vedere adresa din partea INEC și condițiile în care trebuiau să fie analizate casetele, timpul necesar pentru analizare și poziția inculpaților, era imposibilă întocmirea raportului și a revocat dispoziția pentru întocmirea lui.

37. La 8 ianuarie 2004, avocații aleși de reclamant au solicitat încuviințarea instanței pentru renunțarea la mandatul de reprezentare a reclamantului, motivând că nu îi puteau asigura o apărare corespunzătoare. În acest sens, avocații au invocat faptul că la începutul procesului nu avuseseră cunoștința de conținutul rechizitoriului și de probele împotriva clientului lor, care nu le fuseseră comunicate. Cererile lor pentru a obține copii ale documentelor aflate la dosar au fost respinse sistematic pe motiv că, din lipsa echipamentului necesar, numai treizeci de pagini puteau fi fotocopyate (deși dosarul avea câteva sute de pagini). Nu li s-a permis să obțină copii ale anumitor documente din dosar. Avocații au mai afirmat că în data de 11 martie 2003 au formulat o cerere pentru a obține transcrierea convorbirilor telefonice, care a fost respinsă de instanță prin Încheierea din 22 noiembrie 2003. Referitor la raportul de expertiză tehnică privind convorbirile telefonice interceptate, avocații au susținut că, după ce instanța dispusese efectuarea acestuia în data de

11 aprilie 2002, la 15 decembrie 2003 instanța a revenit asupra deciziei de a obține această probă, pe care aceștia o considerau de importanță covârșitoare, fără să prezinte o motivare rezonabilă. Avocații au adăugat că, deși prin Încheierea de ședință din 19 martie 2003 se încuviințase audierea reclamantului prin comisie rogatorie, instanța a decis la 25 noiembrie 2003 să renunțe la acest mijloc de probă, motivând că apărarea nu luase măsurile necesare pentru audierea reclamantului pe această cale.

38. La 21 ianuarie 2004, INEC a depus la dosar raportul de expertiză, în care a concluzionat că respectivele casete audio nu erau originale și, prin urmare, în absența unor informații suplimentare, acestea puteau fi copii, compilații realizate cu sau fără intenția de a prezenta o înregistrare falsă, ori erau fabricate. De asemenea, INEC a afirmat că identificarea persoanelor după voce putea fi realizată numai pe baza înregistrărilor originale, folosind același echipament precum acela folosit pentru înregistrare, pe care însă instanța nu l-a pus la dispoziție, în pofida cererilor repetate în acest sens.

39. Prin Hotărârea pronunțată la 26 ianuarie 2004, Curtea de Apel București l-a condamnat pe reclamant la pedeapsa de 7 ani închisoare pentru săvârșirea infracțiunii de dare de mită.

40. După o amplă prezentare a rechizitoriului procurorului, instanța a continuat cu propriul raționament. Instanța a prezentat faptele, așa cum au fost stabilite pe baza probelor respective, în privința cărora a reținut că se coroborau cu versiunea procurorului asupra faptelor.

41. În opinia curții de apel „chiar dacă se poate considera că toate celelalte probe prezentate au un oarecare grad de subiectivitate, transcrierile conversațiilor telefonice dintre inculpați nu lasă loc pentru prea multe îndoieli în ceea ce privește activitatea și conduita lor, modul în care intenționau să rezolve problema, atitudinea lor față de instituțiile statului, precum și opiniile acestora cu privire la anumiți colegi (ofițeri de poliție), procurori, judecători, reprezentanți ai Serviciilor Secrete și chiar lideri ai statului român”.

42. Curtea de apel a subliniat rolul decisiv jucat de S.H. în darea de mită.:

C. Procesul penal în fața Înaltei Curți de

Casație și Justiție

43. Reclamantul a declarat recurs împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță susținând, inter alia, că nu a fost citat corespunzător la proces, compunerea completului de judecată în primă instanță s-a modificat în timpul procesului, pronunțarea hotărârii nu a fost publică și că nu s-au respectat normele procedurale privind încuviințarea probelor. Acesta a mai declarat că existaseră nereguli procedurale în legătură cu înregistrarea convorbirilor telefonice și folosirea transcrierilor acestora ca probe în cadrul procesului. Astfel, acesta a argumentat că respectivele convorbiri telefonice nu fuseseră prezentate integral în transcrieri, așa cum prevedea Codul român de procedură penală, și că traducerea lor din ebraică în română nu s-a realizat cu acuratețe.

44. Acesta mai susținea că, în cazul său, existase o înscenare din partea poliției. Reclamantul a afirmat că erau incorecte constatările de fapt ale instanței de prim grad și a insistat că nu oferise bani în schimbul unei soluționări favorabile a procedurii îndreptate împotriva sa și nici nu a fost de acord ca S.H. să îl plătească pe procurorul care coordona urmărirea penală.

În această privință, reclamantul a afirmat că niciuna dintre înregistrările convorbirilor telefonice dintre el și S.H. nu putea dovedi că i-a solicitat lui S.H. să îi rezolve problemele juridice din România. Reclamantul fusese bombardat în mod repetat cu propuneri din partea lui S.H. și a polițiștilor, fiecare încercând să obțină avantaje financiare de la el. După ce soțul doamnei procuror a informat autoritățile române despre mita oferită, convorbirile telefonice dintre reclamant și S.H. nu au mai fost înregistrate - deși respectivele convorbiri ar fi putut fi relevante în legătură cu concluziile stabilite în urma vizitei polițiștilor la Tel Aviv și cu aranjamentele pentru plata unei părți din suma de 1,5 milioane USD.

45. Reclamantul a mai afirmat că procesul-verbal de constatare a flagrantului era incomplet, acesta neconținând nicio informație despre proveniența banilor.

46. Prin Hotărârea definitivă din 14 mai 2004, Înalta Curte de Casație și Justiție a respins recursul. Aceasta a confirmat constatările de fapt ale instanței de prim grad și a concluzionat

că respectiva instanță a analizat în mod corespunzător probele prezentate în fața sa și că modul în care a încadrat infracțiunile și a aplicat pedeapsa a fost corect. Instanța supremă și-a bazat hotărârea pe probele prezentate în primă instanță. Instanța a făcut în mod repetat referire la înregistrările convorbirilor telefonice dintre reclamant și S.H., reținând că reieșea clar din înregistrările respective că reclamantul fusese informat de S.H. despre toate demersurile întreprinse în legătură cu mita și îi dăduse lui S.H. instrucțiuni despre cum să acționeze în numele său. Hotărârea definitivă nu a inclus nicio motivare cu privire la legalitatea sau admisibilitatea casetelor și a transcrierilor acestora.

III. În continuare Curtea amintește în cuprinsul deciziei dispozițiile legale relevante referitoare la folosirea casetelor audio ca probe într-un proces penal, în vigoare la momentul faptelor, precum și modificările ulterioare ale legislație. Precum art. 385⁹ alin. 1 pct. 10 și art. 385¹⁵ din Codul de procedură penală, privind recursul în cazul în care instanța de prim grad nu s-a pronunțat cu privire la unele probe administrate ori asupra unor cereri esențiale pentru părți, de natură să garanteze drepturile lor și să influențeze soluția procesului.

IV. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 § 1 și § 3 lit. b), c) și d) din Convenție, reclamantul s-a plâns de o serie de încălcări ale garanțiilor unui proces echitabil. În special, reclamantul s-a plâns că i-a fost încălcat dreptul de a fi judecat de o instanță independentă și imparțială, deoarece la 5 luni de la începutul procesului în fața Curții de Apel București, completul inițial format dintr-un judecător unic a inclus în componența sa un al doilea judecător după ce instanța examinase deja majoritatea probelor, iar cel de-al doilea judecător a deliberat și a semnat hotărârea fără să fi examinat personal probele. De asemenea, reclamantul s-a plâns că instanțele interne nu și-au respectat obligația de a asigura accesul la toate probele și nu s-au asigurat că avocații săi au acces corespunzător la dosar pentru a-i pregăti apărarea, precum și că administrarea probelor de către instanțele interne nu s-a făcut cu respectarea principiului contradictorialității și că normele pentru administrarea probelor au fost încălcate de către

instanțele interne. Acesta s-a mai plâns că a fost condamnat în baza, în principal, a transcrierilor unor casete audio despre care acesta pretindea că nu ar fi trebuit să fie folosite ca probe la dosar.

A. Cu privire la admisibilitate

47. Guvernul a afirmat că reclamantul nu a epuizat căile de atac interne în legătură cu capătul de cerere referitor la încălcarea principiului nemijlocirii de către instanțele interne, deoarece nu a formulat acest capăt de cerere în fața instanței de prim grad sau a instanțelor de recurs.

48. Reclamantul a contestat argumentele Guvernului.

49. Curtea reține că reclamantul a invocat în recursul său problema modificării în timpul procesului a compunerii completului de judecată în primă instanță. Deși nu a invocat această chestiune în fața instanței de prim grad, reclamantul nu a renunțat la dreptul său de a o invoca ulterior. În consecință, Curtea respinge excepția ridicată de Guvern. De asemenea, Curtea observă că acest capăt de cerere și celelalte capete de cerere formulate în temeiul art. 6 din Convenție nu sunt în mod vădit nefondate în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție și nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, trebuie declarate admisibile.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

a) Argumentele Guvernului

50. Guvernul a subliniat că modificarea compunerii completului de judecată consta doar în numirea unui al doilea judecător începând cu ședința din 21 mai 2003, primul judecător rămânând același. Acesta a argumentat și că judecătorul nou-numit avusese acces la dosarul cauzei și la înregistrările ședințelor anterioare și că avusese posibilitatea să cunoască declarațiile fiecărui inculpat și martor. Mai mult, instanța de prim grad a pronunțat hotărârea la 26 ianuarie 2004, adică la 8 luni de la numirea acestuia.

51. Referitor la faptul că Tribunalul Militar Teritorial București le-a refuzat avocaților reclamantului accesul la dosar, Guvernul a recunoscut că avocații aleși ai reclamantului întâmpinaseră anumite dificultăți la copierea documentelor din dosarul cauzei. Cu toate

acestea, Guvernul a adăugat că avocații aleși ai reclamantului avuseseră acces nerestricționat la dosarul cauzei în timpul procesului desfășurat în fața Curții de Apel București. Instanța le-a aprobat toate cererile referitoare la studierea sau copierea documentelor din dosar.

52. Guvernul a susținut că reclamantul a avut acces la probele aflate la dosar și ocazia de a contesta înregistrările și utilizarea lor în cursul procedurii interne.

Guvernul a susținut că înregistrările au fost efectuate în conformitate cu legislația aplicabilă, respectiv art. 91 alin. (1) - (5) din Codul de procedură penală. Acesta a mai afirmat că transcrierile din dosar conțineau convorbirile înregistrate în integralitate, iar faptul că înregistrările nu au fost ascultate în instanță nu a împiedicat utilizarea acestei probe.

Acesta a subliniat că înregistrarea convorbirilor telefonice nu fusese singura probă examinată de instanțele interne. Instanțele au ascultat declarațiile reclamantului, ale coacuzatilor și ale martorilor și au examinat documentele oficiale incluse în dosarul cauzei. Guvernul a arătat că faptul că instanțele interne nu au încuviințat audierea tuturor martorilor reclamantului nu a încălcat dreptul la un proces echitabil în sensul în care se înțelege acest termen în jurisprudența consacrată a Curții. Acesta a mai subliniat că reclamantul nu s-a plâns instanței de recurs de faptul că instanța de prim grad i-a respins cererea de a prezenta probe privind proveniența banilor oferiți ca mită.

b) Argumentele reclamantului

53. Referitor la modificarea compunerii completului de judecată, reclamantul a declarat că majoritatea declarațiilor fuseseră făcute în absența celui de-al doilea judecător, care, prin urmare, nu ar fi fost în măsură să stabilească credibilitatea lor în baza observației directe.

Acesta a mai susținut că nu doar audierea martorilor și inculpaților avusese loc în absența celui de-al doilea judecător, ci și ascultarea în instanță a convorbirilor telefonice înregistrate, ceea ce a constituit pilonul central al probelor pe care s-a bazat condamnarea sa. Acesta a adăugat că respectivele declarații reprezentaseră mijloace de probă importante, deoarece autenticitatea înregistrărilor nu putuse fi stabilită și a subliniat că instanța a respins, fără nicio motivare rezonabilă, niște mijloace de probă

suplimentare pe care apărarea dorise să le prezinte ulterior numirii celui de-al doilea judecător.

54. Referitor la accesul avocaților săi la dosar, reclamantul a subliniat că instanțele interne nu și-au respectat obligația de a asigura accesul la toate probele și nu s-au asigurat că avocații săi au acces corespunzător la dosar pentru a-i pregăti apărarea. Acesta a mai subliniat că, în vederea pregătirii apărării, era esențial ca avocații săi să aibă acces deplin și efectiv la toate documentele din dosarul cauzei, mai ales la transcrierile convorbirilor telefonice înregistrate.

55. Reclamantul a susținut că temeiul principal al condamnării sale îl constituiseră convorbirile telefonice înregistrate care, așa cum declarase INEC în expertiza din 22 ianuarie 2004, nu erau autentice. Acesta a mai afirmat că încercările sale de a contesta autenticitatea înregistrărilor și reproducerea lor incorectă în transcrieri nu au fost luate în considerare de către instanța de fond. Acesta s-a plâns că a fost condamnat în baza, în principal, a transcrierilor unor casete audio despre care pretindea că nu ar fi trebuit să fie folosite ca probe la dosar.

2. Motivarea Curții

56. Întrucât cerințele prevăzute la art. 6 § 3 trebuie considerate a fi aspecte specifice ale dreptului la un proces echitabil garantat prin art. 6 § 1, Curtea va examina cererea în raport cu cele două alineate coroborate (a se vedea, printre alte hotărâri, F.C.B. împotriva Italiei, 28 august 1991, pct. 29, seria A nr. 208-B, și Krombach împotriva Franței, nr. 29.731/96, pct. 82, CEDO 2001-II). Astfel, Curtea va examina, pe rând, fiecare dintre diferitele motive care au stat la baza prezentei cereri, pentru a stabili dacă procesul, în ansamblu, a fost echitabil [a se vedea Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit (MC), nr. 26.766/05 și 22.228/06, pct. 143, CEDO 2011].

a) Compunerea completului de judecată în primă instanță

57. Curtea consideră că un aspect important al unui proces penal echitabil este posibilitatea pe care o are inculpatul de a fi confruntat cu martorii în prezenta judecătorului care, în cele din urmă, se pronunță asupra cauzei. Principiul nemijlocirii este o garanție importantă în procesul penal în cadrul căruia observațiile făcute de instanță cu privire la comportamentul

și credibilitatea unui martor pot avea consecințe importante pentru inculpat. Prin urmare, o modificare adusă compunerii instanței de judecată ulterior audierii unui martor important ar trebui să determine în mod normal o nouă audiere a martorului respectiv [a se vedea P.K. împotriva Finlandei (dec.), nr. 37.442/97, 9 iulie 2002].

58. În prezenta cauză, Curtea observă că judecătorul unic îi audiase pe ceilalți coinculpați și pe martori în februarie și în martie 2002. După numirea celui de-al doilea judecător, coinculpații și martorii audiați anterior nu au fost audiați din nou.

59. Curtea acceptă faptul că, deși cel de-al doilea judecător a fost numit în mai 2003, la 5 luni de la începerea procesului, primul judecător, care a administrat singur majoritatea probelor, a rămas același pe parcursul procesului. De asemenea, Curtea acceptă că cel de-al doilea judecător a avut la dispoziție procesele-verbale întocmite în cadrul ședințelor de judecată în care au fost audiați martorii și coinculpații. Cu toate acestea, remarcând că reclamantul a fost condamnat exclusiv pe baza unor mărturii care nu au fost administrate direct în fața celui de-al doilea judecător, Curtea consideră că disponibilitatea stenogramelor respective nu poate compensa neîndeplinirea cerinței nemijlocirii în cadrul procesului.

60. De asemenea, Curtea conștientizează că există posibilitatea ca o instanță superioară sau instanța supremă să remedieze, în anumite circumstanțe, deficiențele procedurii în primă instanță (a se vedea De Cubber împotriva Belgiei, 26 octombrie 1984, pct. 33, seria A nr. 86). În prezenta cauză, Curtea observă că instanța de ultim grad de jurisdicție nu numai că a menținut hotărârea instanței de prim grad, ci, în plus, și-a bazat propria decizie pe probele prezentate în primă instanță fără să le examineze direct.

61. Cu toate acestea, în opinia Curții, împrejurările legate de disputata modificare a compunerii completului de judecată din cadrul Curții de Apel București nu pare să fie de natură să îi pună la îndoială imparțialitatea. Pe de altă parte, modificarea respectivă trebuie examinată în raport cu posibilele consecințe asupra caracterului echitabil al procesului în ansamblu.

b) Accesul avocaților reclamantului la documente și probe

62. Curtea subliniază că art. 6 § 3 lit. b) din Convenție asigură oricărei persoane acuzate de o infracțiune dreptul să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale. Mai mult, „înlesnirile” care trebuie asigurate oricărui acuzat includ posibilitatea de a fi informat, pentru pregătirea apărării sale, despre rezultatul cercetărilor efectuate pe parcursul procesului.

63. Curtea reamintește că a constatat deja că accesul nerestricționat la dosarul cauzei și folosirea nerestricționată a actelor dosarului, inclusiv, după caz, posibilitatea de a obține copii ale documentelor relevante, constituie garanții importante ale procesului echitabil. Neasigurarea acestui tip de acces a reprezentat, în aprecierea Curții, unul dintre factorii care au determinat constatarea încălcării principiului egalității armelor (a se vedea *Matyjek împotriva Poloniei*, nr. 38.184/03, pct. 59 și 63, CEDO 2007-V, și *Luboch împotriva Poloniei*, nr. 37.469/05, pct. 64 și 68, 15 ianuarie 2008).

64. În prezenta cauză, Curtea reține că avocații reclamantului nu au putut obține acces direct la dosarul cauzei decât într-un stadiu târziu; inițial, nu li s-a furnizat nicio copie a rechizitoriului (a se vedea supra, pct. 24 și 40). Mai mult, aceștia nu au putut obține o copie a transcrierilor interceptărilor telefonice sau o copie a înregistrărilor convorbirilor telefonice interceptate folosite ca probe în dosar. În această privință, avocații reclamantului au adresat instanțelor interne numeroase cereri pentru încuviințarea accesului la dosar. De asemenea, Curtea reține că lipsa accesului la dosar, care a cauzat dificultăți pentru pregătirea apărării, a fost tocmai motivul invocat de avocații reclamantului pentru a cere renunțarea la mandatul de reprezentare a reclamantului.

c) Administrarea și aprecierea probelor

65. Curtea reiterează că, în temeiul art. 19 din Convenție, are datoria de a asigura respectarea angajamentelor asumate de statele contractante ale Convenției. În special, aceasta nu are misiunea de a examina erori de fapt sau de drept prezumtiv comise de o instanță națională decât în cazul în care și în măsura în care este posibil ca acestea să fi încălcat drepturi și libertăți protejate prin Convenție. Deși art. 6 din Convenție garantează dreptul la un proces echitabil, acesta nu prevede nicio normă privind admisibilitatea probelor ca atare, aspect care trebuie să fie reglementat în principal prin

legislația națională [a se vedea *Brualla Gómez de la Torre împotriva Spaniei*, 19 decembrie 1997, pct. 31, Culegere 1997-VIII, și *García Ruiz împotriva Spaniei (MC)*, nr. 30.544/96, pct. 28, CEDO 1999-I].

66. Prin urmare, Curtea nu are rolul de a stabili, ca principiu, dacă anumite tipuri de mijloace de probă - de exemplu, probe obținute nelegal - pot fi admisibile. Curtea a constatat deja, în cadrul circumstanțelor specifice ale unei anumite cauze, că faptul că instanțele interne au utilizat ca mijloc de probă exclusiv transcrieri ale unor convorbiri telefonice obținute nelegal nu contravenea cerințelor de echitate consacrate la art. 6 din Convenție (a se vedea, între alte hotărâri, *Khan împotriva Regatului Unit*, nr. 35.394/97, pct. 34, CEDO 2000-V; P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit, nr. 44.787/98, pct. 76, CEDO 2001-IX).

67. Prin urmare, întrebarea la care trebuie să se răspundă este dacă procesul în ansamblu, inclusiv modul în care au fost obținute probele, a fost echitabil [a se vedea *Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit (MC)*, citată anterior, pct. 144].

68. La stabilirea caracterului echitabil al procesului în ansamblu trebuie să se țină seama dacă s-a respectat dreptul la apărare. Trebuie să se examineze în special dacă reclamantului i s-a acordat posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune utilizării lor. În plus, trebuie să se țină seama de calitatea probelor, inclusiv dacă circumstanțele în care au fost obținute pun la îndoială fiabilitatea sau exactitatea acestora [a se vedea *Bykov împotriva Rusiei (MC)*, nr. 4.378/02, pct. 90, 10 martie 2009].

69. În prezenta cauză, Curtea este conștientă că utilizarea casetelor audio poate să ridice, în primul rând, o problemă în temeiul art. 8 din Convenție. Însă reclamantul nu a formulat o astfel de cerere. Cu toate acestea, atunci când se efectuează o analiză în temeiul art. 6, trebuie să se țină seama de constatările Curții cu privire la aplicarea art. 8 prin raportare la dispozițiile de drept român relevante în materia interceptării convorbirilor telefonice, în vigoare la momentul respectiv, constatări redate în Hotărârea *Dumitru Popescu* (nr. 2). Curtea a statuat că la momentul procesului dreptul aplicabil nu oferea suficiente garanții împotriva ingerinței arbitrare în viața privată a reclamantului (ibid, pct. 61). S-a

stabilit, între altele, că autorizația prealabilă de interceptare a convorbirilor telefonice a fost eliberată de un procuror și nu de o instanță independentă și imparțială.

70. Curtea reiterează că probele nu au valoare prestabilită în cadrul procedurii penale a statului pârât. Instanțele au libertatea de a interpreta probele în contextul cauzei și în lumina tuturor celorlalte mijloace de probă prezentate în fața acestora (a se vedea Dumitru Popescu, citată anterior, pct. 110).

71. Curtea observă că înregistrările au jucat un rol important în seria de probe apreciate de instanțe. Astfel, la începutul procedurii, instanța de prim grad a considerat că era absolut necesar un raport de expertiză tehnică privind înregistrările și a dispus întocmirea unui astfel de raport. Mai mult, instanța de prim grad și-a întemeiat raționamentul pe transcrierile înregistrărilor, concluzionând că acestea „nu lasă loc de prea multe îndoieli” în ceea ce privește vinovăția inculpatului, admitând totodată că declarațiile date de coînculpați nu erau pe deplin fiabile, deoarece se putea „considera [...] că au o [...] doză de subiectivitate”.

72. În ciuda importanței înregistrărilor în aprecierea probelor, instanța de prim grad și-a schimbat poziția inițială privind necesitatea întocmirii unui raport de expertiză tehnică pentru a se stabili autenticitatea înregistrărilor. La sfârșitul procesului, instanța a considerat că raportul era inutil și și-a revizuit decizia privind administrarea acestei probe.

73. În plus, deși înainte de pronunțarea hotărârii INEC a depus la dosar un raport de expertiză tehnică în care se preciza că existau îndoieli cu privire la autenticitatea înregistrărilor (a se vedea pct. 41), instanța de prim grad s-a bazat pe transcrieri, în loc să redeschidă dezbaterile pentru a le permite părților să prezinte observații cu privire la raport.

74. Curtea subliniază că instanțele interne nu numai că și-au întemeiat hotărârile pe înregistrări cu o autenticitate contestată, dar nici nu au răspuns la argumentele reclamantului conform cărora nu i-au fost prezentate transcrierile și, prin urmare, nu le cunoștea conținutul.

d) Concluzii

75. Curtea reține că niciuna dintre neregularitățile constatate în faza de urmărire

penală și cea de judecată în primă instanță nu a fost remediată ulterior de către instanța de recurs. Deși avea competența să verifice toate aspectele cauzei atât în fapt, cât și în drept, Înalta Curte de Casație și Justiție nu a realizat o nouă apreciere a probelor disponibile și a argumentelor de fapt și de drept formulate de părți. Atât Curtea de Apel București, cât și Înalta Curte de Casație și Justiție nu au făcut decât să reitereze constatările procurorului și nu au analizat plângerile formulate în mod repetat de către inculpați în legătură cu neregularitățile din cursul procesului.

76. Având în vedere constatările de mai sus, Curtea concluzionează că procesul în litigiu, în ansamblu, nu a respectat cerințele unui proces echitabil.

77. În consecință, Curtea consideră că a fost încălcat art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 lit. b), c) și d) din Convenție.

✓. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

A. Prejudiciu

78. Reclamantul a solicitat 5.000 euro (EUR) pentru prejudiciul moral.

79. Guvernul consideră că pretenția reclamantului este nefondată și nejustificată.

80. Având în vedere toate circumstanțele prezentei cauze, Curtea admite că reclamantul a suferit un prejudiciu moral care nu poate fi compensat prin simpla constatare a unei încălcări. Pronunțându-se în echitate, Curtea acordă reclamantului suma de 4.000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit pentru aceasta.

81. În plus, Curtea reiterează că, atunci când o persoană, precum în cazul de față, a fost condamnată în cadrul unei proceduri interne care nu a respectat cerințele unui proces echitabil, un nou proces sau redeschiderea procedurii interne, la cererea persoanei interesate, reprezintă o modalitate corespunzătoare de reparare a încălcării cauzate.

B. Cheltuieli de judecată

82. Reclamantul a solicitat, de asemenea, 10.000 EUR cu titlu de cheltuieli de judecată. Suma reprezintă contravaloarea a 100 de ore de activitate juridică efectuată de avocații săi la un tarif de 100 EUR/oră. Reclamantul a mai solicitat 20.264 EUR pentru cheltuielile aferente

traducerilor.

83. Guvernul a contestat această pretenție. În opinia acestuia, reclamantul nu a demonstrat caracterul rezonabil și necesar al cheltuielilor.

84. Conform jurisprudenței Curții, un reclamant are dreptul la rambursarea cheltuielilor de judecată numai în măsura în care s-a stabilit caracterul real, necesar și rezonabil al acestora. În prezenta cauză, ținând seama de documentele de care dispune și de criteriile menționate anterior, Curtea consideră că este rezonabil să acorde suma de 3.000 EUR pentru toate cheltuielile.

C. Dobânzi moratorii

85. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE,

În unanimitate,
CURTEA:

1. declară admisibile capetele de cerere referitoare la modificarea compunerii completului de judecată în primă instanță, accesul avocaților reclamantului la dosar și

probe, precum și folosirea înregistrărilor convorbirilor telefonice ale reclamantului ca probe și declară inadmisibile celelalte capete de cerere;

2. hotărăște că a fost încălcat art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 lit. b), c) și d) din Convenție;

3. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda statului pârât, la rata de schimb aplicabilă la data plății:

i) 4.000 EUR (patru mii de euro) pentru prejudiciul moral, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit;

ii) 3.000 EUR (trei mii de euro) pentru cheltuielile de judecată, plus orice sumă ce poate fi datorată de reclamant cu titlu de impozit;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale.